

of Ukraine are examined, which made it possible to work out some problematic aspects of the definition of the group of public relations which are infringed by committing socially dangerous act. This, in turn, allowed to offer an individual vision for the solution to this problem.

Scientists views on the determination of the generic object of these crimes were divided into two groups: 1) support the position according to which generic object of the crime is still the authority of state agencies, local government and public associations; 2) determine the scope of management (the order of management) as the generic object.

It is determined that neither the authority, nor the order of management can be the direct object of this crime.

It is determined that the use of special technical means in these crimes causes damage primarily to public relations in the sphere of maintenance of national security, electoral and personal human and civil rights and economic activity.

Social danger of the usage of this means consists in causing damage or creating the danger of its causing to these public relations, and not to the authority or to the order of management. Special technical equipment in these cases can be determined as tools or means of committing socially dangerous acts.

Key words: *technical means, direct object, generic object, crime, public relations, authority, order of management.*

Стаття надійшла 27 травня 2015 р.

УДК 343.36

Ю. І. Гуменюк

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ЗАВІДОМО НЕЗАКОННОГО ЗАТРИМАННЯ ЛЮДИНИ

Зауважено, що за характером обмежень прав і свобод людини затримання є одним із найбільш суворих запобіжних заходів, оскільки його застосування безпосередньо пов'язано з обмеженням права людини на свободу та особисту недоторканність. Підкреслено, що для забезпечення зазначених конституційних прав людини статтею 371 Кримінального кодексу України встановлено кримінальну відповідальність за завідомо незаконне затримання. Через змістову багатозначність поняття «затримання» акцентовано на необхідності аналізу усіх його складових, оскільки диспозиція частини 1 ст. 371 «Завідомо незаконне затримання» Кримінального кодексу України не обмежує зміст досліджуваного поняття затриманням людини у зв'язку із учиненням кримінального правопорушення.

Ключові слова: *затримання, запобіжний захід, привід, доставлення, право на особисту недоторканність, право на свободу.*

Постановка проблеми. У системі конституційних прав і свобод людини важливе місце посідає право на свободу і особисту недоторканність, що закріплено в ст. 29 Конституції України [1]. Законне обмеження індивідуальної свободи і особистої недоторканності є гарантією реалізації конституційного права людини. Воно деталізується кримінально-процесуальним, адміністративним та іншими галузями національного законодавства, в яких установлюються види та порядок законного обмеження свободи та особистої недоторканності людини. Українське законодавство закріплює загальні риси, що характерні для конституційного права на свободу і особисту недоторканність людини. Сьогодні постає питання про необхідність приведення у відповідність із Конституцією України кримінального та кримінального процесуального законодавства. Удосконалення теорії та практики захисту конституційного права на свободу і особисту недоторканність людини сприятиме зміцненню принципу законності, який є основоположним у діяльності правоохоронних органів. Актуальність статті обумовлена також необхідністю підвищення рівня правової культури суспільства, яке в більшості вважає кримінальне законодавство каральним засобом держави, а не правозахисним інструментом прав і свобод її громадян.

Стан дослідження. Окремі питання кримінальної відповідальності за порушення конституційного права громадян на свободу та особисту недоторканність, зокрема за вчинення незаконного затримання людини, з'ясовували відомі вчені-криміналісти, кримінологи, а саме: М. І. Бажанов, О. Ф. Бантишев, І. А. Вартилицька, І. С. Власов, В. О. Глушков, В. К. Гришук, С. А. Денисов, Ю. І. Кулешов, В. О. Навроцький, В. Т. Нор, Ю. П. Попова, О. Б. Сахаров, І. М. Черних та ін. Дослідженню діянь, пов'язаних із затриманням особи, що вчинила злочин, присвятили роботи П. П. Андрушко, Ю. В. Баулін, П. А. Воробей, М. С. Гринберг, В. П. Діденко, В. Ф. Кириченко, М. І. Коржанський, Г. С. Курбанов, М. П. Михайленко, В. І. Осадчий.

Мета статті – розкрити поняття та сутність завідомо незаконного затримання людини.

Виклад основних положень. В Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Конституційний Суд України у Рішенні від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 у справі про призначення судом більш м'якого покарання зауважив, що «верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо» [2]. Право на свободу

чи особисту недоторканність є одним із найважливіших прав людини, закріплене міжнародним співтовариством у міжнародно-правових документах – Загальній декларації прав людини 1948 р. (ст. 3) [3], Європейській конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р. (ст. 5) [4], Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 р. (ст. 9) [5]. Відповідно до цього права, ніхто не може бути заарештований або затриманий, триматися під вартою інакше ніж за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах і в порядку, встановлених законом.

Відтак недоторканність особи – це забезпечення всіх форм виявлення її свободи, якщо це не суперечить загальноприйнятим суспільним нормам. Право на свободу та особисту недоторканність є одним із визначальних і фундаментальних конституційних прав людини. Відповідно до частини першої статті 64 Основного Закону України, конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Європейський суд з прав людини у рішенні від 18 лютого 2010 року у справі «Гарькавий проти України» [6] зазначив, що особа не може бути позбавлена або не може позбавлятися свободи, крім випадків, установлених у пункті 1 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [4]. Цей перелік винятків є вичерпним. І лише вузьке тлумачення цих винятків відповідає цілям зазначеного положення, а саме – гарантувати, що нікого не буде свавільно позбавлено свободи (пункт 63 зазначеного рішення) [6].

Зважаючи на це, розглянемо діяльність правоохоронних органів, а саме – міліції, щодо можливих порушень прав і свобод людини під час затримання. В цьому контексті зростає актуальність дослідження кримінально-правових проблем затримання людини.

Основні завдання міліції, визначені у відомчому законі, полягають у профілактиці, попередженні, виявленні та припиненні кримінальних правопорушень. Розглянемо детальніше ситуацію, яка виникає під час затримання людини співробітниками підрозділів кримінальної міліції, що, на нашу думку, є не лише адміністративною чи кримінально-процесуальною діяльністю, але й складовою оперативно-розшуковою діяльністю, оскільки саме цей напрям роботи міліції здатний ефективно і своєчасно вирішувати покладені на органи внутрішніх справ завдання. Нагадаємо, що оперативно-розшукова діяльність не зводиться лише до оперативних розробок у межах оперативно-розшукових справ. «Лєвова» її частка припадає на виявлення та перевірку оперативної значущої інформації за допомогою відповідних методів або так званих заходів оперативного ініціативного пошуку, що не потребує

заведення оперативно-розшукових справ, прокурорських погоджень і судових дозволів. Це, своєю чергою, допомагає просіювати малозначущу інформацію, що дозволяє правильно сконцентрувати та активізувати наявні сили та засоби підрозділів органів внутрішніх справ на важливих криміногенних ситуаціях. Виконання правоохоронних функцій підрозділами кримінальної міліції обумовлене необхідністю ідентифікації як можливих об'єктів злочинних посягань, так і можливих суб'єктів кримінальних правопорушень. Відтак брак, а в більшості випадків абсолютна відсутність технічних засобів, які дозволяють швидко ідентифікувати особу та перевірити її на предмет причетності до будь-якої протиправної діяльності, відсутність зобов'язань мати із собою ідентифікуючі документи, обумовлюють виконання таких заходів у процесі безпосереднього спілкування співробітників міліції із такими особами. Подекуди ідентифікація людини під час спілкування спричиняє негативну реакцію у такої особи, а якщо це справді правопорушник чи злочинець, то така реакція може проявлятися в найбільш небезпечних не лише для співробітника міліції, але й для інших, формах. На жаль, такий приклад є повсякденною практикою як міліцейських патрулів, так і співробітників оперативних підрозділів органів внутрішніх справ, які змушені відпрацьовувати маршрути районів патрулювання, перевіряти підозрілих, виявляти протиправну діяльність на усіх її стадіях, установлювати можливу причетність осіб до злочину чи іншого правопорушення. Відсутність взаєморозуміння між співробітником органів внутрішніх справ і громадянином призводить до труднощів виконання службових обов'язків. Зокрема, перевірка документів з метою встановлення особи, відсутність таких у особи, зазвичай, трансформуються у запрошення такої особи прослідувати у найближчий територіальний підрозділ органів внутрішніх справ для з'ясування ситуації, що виникла. Яка ж людина, винувата чи невинувата, захоче з власної ініціативи добровільно виконати таке запрошення. Співробітник міліції мотивує таку необхідність наявністю певної орієнтовальної інформації чи підозри, яку викликає той чи інший громадянин у правоохоронців, а тим паче, коли відсутні ідентифікуючі документи у такої особи. Безумовно, така поведінка найперше викличе у людини образу та відчуття свавілля правоохоронців. Нечасто такі ситуації вирішуються мирно: розумінням людини та офіційними вибаченнями співробітника міліції; все завершується переважно скаргами та негативними дисциплінарними наслідками для правоохоронця.

Проаналізуємо визначення і зміст поняття «затримання». Затримання – багатозначний термін, яким, залежно від контексту, прийнято позначати різні правові явища [7, с. 49–50]. Термін «затримання»,

використовуваний у вітчизняному законодавстві, за змістом доволі неоднозначний, що, своєю чергою, стало предметом неабияких юридичних дискусій. Виявлені розбіжності в наукових і практичних позиціях про зміст «затримання» обумовлені тим, що в спеціалізованих словниках української мови немає терміна, за змістом аналогічного російському «задержание» [8; 9]. Семантика поняття «затримання» містить різні смислові відтінки, з яких найбільш близькими за значенням до досліджуваної тематики є: «зупинити, перешкодити руху когонебудь, схопити». Слова «затримувати», «тримати» означають залишати, утримувати кого-, що-небудь на якийсь час у певному місці, положенні. Оскільки затримання застосовується задля забезпечення умов установлення і доведення винуватості людини в здійсненні протиправної діяльності, за що передбачені різні види відповідальності залежно від небезпеки наслідків, зазначений захід державного обмеження використовується як адміністративним, так і кримінальним процесуальним законодавством. Усвідомлюємо, що лише правильне розуміння поняття «затримання» дозволяє отримувати важливі дані в процесі його застосування, які в майбутньому можна використати для доведення винуватості людини, незалежно від її процесуального статусу. Крім того, на законодавчому рівні зміст поняття «затримання» як адміністративно-процесуального заходу не розкрито, однак аналіз правових норм національного законодавства дає підстави стверджувати, що затримання – це не лише обмеження свободи людини, яка підозрюється у вчиненні злочину, щодо якої обрано запобіжний захід взяття під варту, обвинуваченого, як кримінально-процесуальні заходи, але й адміністративне затримання людини за вчинене адміністративне правопорушення. Про те, що в результаті затримання людини обмежується її право на свободу, йдеться у міжнародних правових документах, зокрема у Зводі принципів захисту всіх осіб, щодо яких застосовуються затримання або ув'язнення у будь-якій формі, відповідно до якого словосполучення «затримана особа» означає будь-яку особу, позбавлену особистої свободи не в результаті засудження за вчинення правопорушення» [10].

Затримання людини, яка вчинила злочин, є самостійним видом суспільно корисної діяльності. Соціальна обумовленість, тобто цінність, затримання людини, що вчинила злочин, полягає в тому, що ця діяльність сприяє, по-перше, здійсненню принципу невідворотності кримінальної відповідальності за вчинений злочин, по-друге, усуває небезпеку продовження протиправної діяльності.

Зауважимо, що у диспозиції ч. 1 ст. 371 КК України зазначений термін «завідоме», тобто «завідомість», який є ознакою суб'єктивної

сторони складу досліджуваного злочину. Словники української мови тлумачать цей термін так: «наперед; заздалегідь, свідомо, звідома; знаючи наперед» [11, с. 48]. Можна стверджувати, що зміст терміна «завідомий» чітко визначає усвідомленість людиною характеру майбутніх подій. Людині як суспільній істоті притаманні психічна активність, свідомість, самосвідомість, розум, мислення, пізнання, мова тощо. Людина відображає об'єктивну дійсність не лише на рівні психічної активності – у тілесних рухах, жестах, у процесах сприйняття, уваги, уяви, мислення тощо, але і на рівні свідомості. Свідомість – вища форма відображення дійсності, сукупність психічних процесів, з допомогою яких це відбувається. Свідомість – це властива людині функція головного мозку, яка полягає у відображенні об'єктивних властивостей предметів і явищ навколишнього світу, процесів, що тривають у ньому, своїх дій, у попередньому накресленні їх і передбачення наслідків, у регулюванні взаємовідносин людини з природою і соціальною дійсністю [12, с. 189].

У науковій юридичній літературі під час аналізу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 371 КК України, поняття «завідоме» розглядається безпосередньо в суб'єктивній стороні цього злочину. У науковому світі фахівці відносять термін «завідомість» до інтелектуального моменту наміру – до характеру усвідомлення винним фактичної обставини, що входить до об'єктивної сторони. Завідомість, на їхню думку, завжди означає достовірність знань суб'єкта про цю обставину, тобто про незаконність затримання. Інші учені конкретизують свою наукову позицію тим, що термін «свідомо» є синонімом слова «усвідомлення», і вказує на те, що суб'єкт виразно представляє характер своєї дії: він застосовує затримання незаконно, тобто «завідомість» є спеціальним кримінально-правовим терміном умисної форми провини. Відтак слово «завідомість» в ч. 1 ст. 371 КК України описує частину інтелектуального моменту наміру: усвідомлення характеру майбутніх дій, причому усвідомлення достовірне і чітко виражене. Справедливо в юридичній літературі висловлюється наукова позиція, яку можна сформулювати так, що, окрім усвідомлення ознак об'єктивної сторони, в зміст наміру входить і усвідомлення ознак спеціального суб'єкта, оскільки достовірність і усвідомлення того, що кримінально-процесуальне затримання буде здійснено з порушенням кримінально-процесуальних норм, можливе лише спеціальним суб'єктом, який володіє спеціальними знаннями та повноваженнями.

Сутність діяння «незаконне затримання» досліджуємо з урахуванням того, що під затриманням в ч. 1 ст. 371 КК України розуміється захід державного примусу, що застосовується у межах кримінального

судочинства спеціальним суб'єктом. Спеціальний суб'єкт, зокрема співробітники міліції, проводить затримання, діючи згідно з алгоритмом затримання, завжди має уявлення про законність такого затримання. Відтак для спеціального суб'єкта це завжди усвідомлене і вольове діяння. Норми КПК України, зокрема статті 188–192, 207–213, установлюють законний порядок кримінального процесуального затримання. Відтак, виявивши розбіжності із зазначеними нормами, можемо встановити процесуальну незаконність затримання, але не його кримінальну протиправність. З кримінально-процесуальної точки зору, незаконне затримання, яке полягало навіть у незначному порушенні вимог кримінального процесуального закону, буде злочином. Наведений формальний алгоритм неправильний, оскільки позбавляє можливості аналізу кожного діяння на відповідність матеріальній ознаці злочину – суспільній небезпеці. Тільки суспільно небезпечне діяння заборонено кримінальним законом. Отже, порушення кримінальних процесуальних норм, які регулюють затримання, буде суспільно небезпечним тоді, коли в результаті допущеного порушення стане неможливим досягнення мети законного затримання і будуть порушені законні інтереси людини.

Ми не сумніваємося у правовій позиції про виключно кримінально-процесуальну природу затримання, яку наводять учені, що вивчали зазначений правовий інститут у межах дослідження безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 371 КК України [13, с. 11; 14, с. 60; 15, с. 31; 16, с. 12]. Труднощі висвітлення змісту поняття «затримання», передбаченого ч. 1 ст. 371 КК України, полягають у необхідності аналізу усіх його складових та особливостей, оскільки диспозиція «Завідомо незаконне затримання» не обмежує зміст досліджуваного поняття лише затриманням людини у зв'язку із учиненням кримінального правопорушення. Погоджуємося, що «лева» частка «Завідомо незаконного затримання» стосується саме затримання людини за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, адже кримінальна відповідальність встановлена лише кримінальним законодавством – Кримінальним кодексом України [17]. За змістом затримання людини за підозрою у вчиненні злочину, як тимчасовий запобіжний захід, який обирається органом досудового розслідування в разі нагальної потреби запобігти злочину чи припинити його, на нашу думку, складається із кількох логічних і послідовних дій: із фактичного фізичного затримання людини, із забезпечення умов для її процесуального оформлення, із процесуального оформлення факту затримання, із утримання та забезпечення її прав, охоронюваних законом, до передання її ініціатору затримання.

Фактичне фізичне затримання людини, що вчинила кримінальне правопорушення, виражається у застосуванні сукупності заходів суб'єктом із метою встановлення її місця знаходження, локалізації, подолання можливого фізичного опору особи, обмеження її свободи на пересування, встановлення над нею фізичного контролю і примушування виконувати волю суб'єкта затримання. Фактичне фізичне затримання розпочинається з моменту першого фізичного контакту суб'єкта із такою людиною і завершується фізичною передачею підконтрольної у фізичному розумінні людини до найближчого підрозділу органу досудового розслідування. Відтак фактичне затримання людини полягає у її фізичній доставці до найближчого підрозділу органу досудового розслідування, що передбачено ст. 210 КПК України, для складання відповідного протоколу уповноваженою службовою особою. Моментом затримання, відповідно до ст. 209 КПК України, вважається конкретний час, коли особа внаслідок виконання наказу або силою змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи у визначеному приміщенні [18].

Відповідно до кримінального процесуального законодавства України, затримання підозрюваного у вчиненні злочину є заходом кримінально-процесуального примусу, що застосовується в межах кримінального провадження. Тому у разі фактичного фізичного затримання людини за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення орган досудового розслідування зобов'язаний у максимально короткий термін прийняти рішення про відкриття кримінального провадження. Констатуємо, що в абсолютній більшості випадків за відсутності кримінального провадження об'єктивно існує можливість фактичного фізичного затримання підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення людини уповноваженою службовою особою або громадянами. Деякі криміналісти наголошують на необхідності вважати таким момент фактичного затримання, тобто захоплення особи на місці вчинення злочину [19, с. 80–81; 20, с. 61]. Отож, фактичне фізичне затримання, яке полягає в припиненні кримінального правопорушення і доставлення підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення в органи досудового розслідування, необхідно визнати початковим етапом кримінального процесуального затримання, а не самостійним видом затримання людини за підозрою у вчиненні злочину. Зазначене обумовлене передусім логічним розвитком подій, пов'язаних із обмеженням свободи такої людини, оскільки складання відповідного протоколу є наслідком раніше вчинюваних дій із фактичного фізичного затримання людини. Законодавче закріплення вимоги фіксації факту затримання людини шляхом складання протоколу є гарантією

забезпечення прав і свобод такої людини в кримінальному судочинстві. Відтак вважаємо сумнівною позицію деяких науковців, які стверджують, що нескладання протоколу затримання не є істотним порушенням кримінально-процесуального закону [21, с. 85].

Не може стосуватися виду кримінального процесуального затримання «привід» у кримінальному провадженні (статті 140–143 КПК України). Згідно із кримінальним процесуальним законодавством, привід здійснюється щодо учасників кримінального судочинства, які злісно не з'являються на виклик. Але привід, як захід процесуального примусу, не може завдавати шкоди правосуддю у разі незаконного застосування, оскільки, як засіб забезпечення можливості проведення всебічного і об'єктивного кримінального судочинства, на результати останнього не впливає.

Закон визначає підстави для тимчасового затримання людини. Вони передбачені відповідними статтями КУпАП, зокрема ст. 262–263 [22], та КПК. Крім того, Законом передбачено кримінальну відповідальність за завідомо незаконне затримання – ст. 371 КК України. Зрозуміло, що співробітник міліції будь-який факт незаконного затримання приховуватиме до досягнення мети, відтак намагатиметься знищити усі докази такої протиправної діяльності, забезпечить собі майбутню правдоподібну лінію поведінки (захисту), а в іншому випадку сфальсифікує підстави такого затримання – формально вони будуть відображені у процесуальних документах, зокрема у протоколі.

Адміністративне затримання (статті 262–263 КУпАП) слід відрізнити від доставлення правопорушника в органи внутрішніх справ. Останнє здійснюється більш широким колом осіб. Під час його здійснення не складається протокол, і воно повинно бути здійснене у найкоротші строки. В загальному випадку завершується доставлення – розпочинається адміністративне затримання.

Кримінальне процесуальне та адміністративне затримання мають дещо спільне: обидва види – не покарання, не штрафні санкції, а превентивні заходи, застосовувані не за вчинення процесуального правопорушення, а для припинення матеріально-правового правопорушення, обидва види затримання можуть застосовуватися без попереднього одержання рішення суду [20, с. 17]. Не можна застосовувати адміністративне затримання, якщо є дані про вчинення злочину, як і, навпаки, не можна застосовувати кримінально-процесуальне затримання до особи, що вчинила адміністративний проступок [23, с. 22–23].

Висновки. Право на свободу та особисту недоторканність – одне із основних прав людини, які гарантуються на найвищих міжнародно-правовому та конституційному рівнях. «Затримання» є складним

поняттям, яке охоплює кілька логічних і послідовних дій із виявлення та взяття під контроль людини. Затримання, здійснене за відсутності визначених вітчизняним законом підстав і умов, або встановленої процедури, може утворювати склад злочину. Кожний співробітник міліції наділений правом саме кримінального процесуального затримання людини, а не правом кримінально-правового затримання як реакції на протиправну поведінку, яким наділений кожний. Будь-який співробітник міліції, незважаючи на посаду та звання, перебуваючи на службі або за її межами, завжди діє як службовець, оскільки є представником держави.

Найпоширенішими способами вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 371 КК України, є затримання людини через відсутність законних підстав; недотримання визначених кримінальних процесуальних умов затримання; явне порушення вимог процесуального оформлення затримання; затримання понад визначені законні терміни. Затримання людини за підозрою у вчиненні злочину за відсутності законної підстави – єдиний вид порушення вимог норм кримінального процесуального закону, за фактом якого може бути відкрито кримінальне провадження. Органи прокуратури (в майбутньому – органи державного бюро розслідувань, згідно зі ст. 216 КПК України), володіючи правом офіційного тлумачення кримінального закону, як доводить правозастосовна практика, вважають, що порушення кримінальних процесуальних умов затримання, строків або порушення процесуального оформлення не є суспільно небезпечним діянням. Неухильне дотримання принципів законності, справедливості, неупередженості та об'єктивності співробітниками міліції та інших правоохоронних органів забезпечить їхню діяльність у правовому полі та поверне суспільну довіру громадян до міліції як правозахисного інституту. Підміна застосування на практиці правових інститутів – кримінального процесуального затримання та адміністративного затримання – є незаконною. Дії, спрямовані на затримання злочинця, є суспільно корисними, оскільки запобігають вчиненню нових злочинів, забезпечують здійснення стосовно нього правосуддя. Такі дії є правом громадян і обов'язком службових осіб, правоохоронних органів.

---

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-вр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа

про призначення судом більш м'якого покарання) № 1-33/2004 від 2 листопада 2004 року, м. Київ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04>.

3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: kr-admin.gov.ua/mol/molod/2.pdf.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/995_004

5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/995_043.

6. Європейський суд з прав людини. Справа «Гарькавий проти України» від 18.02.2010 (Заява № 25978/07) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_544.

7. Григорьев В. Н. Задержание подозреваемого / В. Н. Григорьев. – М., 1999. – 542 с.

8. Етимологічний словник української мови: в 7 т. – Т. 2. – С. 242, 296 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://litopys.org.ua/djvu/ety-molog_slovyk.htm.

9. Толковый словарь живого великорусского языка Владимира Даля [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://slovardalja.net/word.php?wordid=8603;http://slovarozhegova.ru/word.php?wordid=8129>.

10. Резолюція 43/173 Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1988 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU88315.html.

11. Яременко В. В. Новий тлумачний словник української мови: у чотирьох томах / В. В. Яременко, О. М. Сліпа. – К.: Аконтіт, 2001.

12. Шадський Ю. Г. Психологія. Короткий навчальний словник: терміни і поняття: навчальний посібник / Ю. Г. Шадський, В. М. Піча. – Львів: Магнолія-2006. – 190 с.

13. Рашковская Ш. С. Преступления против социалистического правосудия / Ш. С. Рашковская // Советское уголовное право. Часть особенная; под общ. ред. доц. А. Н. Васильева. – М., 1959. – Вып. 8. – 39 с.

14. Власов И. С. Ответственность за преступления против правосудия / И. С. Власов, И. М. Тяжкова. – М.: Юрид. лит., 1968. – 136 с.

15. Кулешов Ю. И. Уголовная ответственность должностных лиц ОВД за преступления против правосудия / Ю. И. Кулешов. – Хабаровск, 1988. – 76 с.

16. Денисов С. А. Заведомо незаконный арест или задержание (уголовно-правовые вопросы): автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Угол. право и криминолог.; угол.-исполн. право» / С. А. Денисов. – М., 1992. – 23 с.

17. Кримінальний кодекс України: від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. – станом на 16.02.2015.

18. Кримінальний процесуальний кодекс // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013. – № 9–13. – Ст. 88 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show> – станом на 16.02.2015.

19. Гуляев А. П. Процессуальные сроки в стадиях возбуждения уголовного дела и предварительного расследования / А. П. Гуляев. – М.: Юрид. лит., 1976. – 144 с.

20. Петрухин И. Л. Неприкосновенность личности и принуждение в уголовном процессе / И. Л. Петрухин. – М., 1989. – 256 с.

21. Сурихин П. Л. Уголовная ответственность за заведомо незаконное задержание: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Петр Леонидович Сурихин. – Омск, 2001. – 199 с.

22. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). – 1984, додаток до № 51, ст. 1122 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>. – станом на 16.02.2015.

23. Люшненко М. Незаконне адміністративне затримання: причини та наслідки / Микола Люшненко // Прокуратура. Людина. Держава. – 2004. – № 6.

Гуменюк Ю. И. Содержание понятия заведомо незаконного задержания человека

По характеру ограничений прав и свобод человека задержание является одной из самых строгих мер, поскольку его применение напрямую связано с ограничением права человека на свободу и личную неприкосновенность. Для обеспечения указанных конституционных прав человека в статье 371 Уголовного кодекса Украины установлена уголовная ответственность за заведомо незаконное задержание. В виду того, что понятие «задержание» является содержательно многозначным, необходим анализ всех его составляющих, поскольку диспозиция части 1 статьи 371 «Заведомо незаконное задержание» Уголовного кодекса Украины не ограничивает содержание исследуемого понятия задержанием человека в связи с совершением уголовного преступления.

Ключевые слова: задержание, меры пресечения, привод, доставка, право на личную неприкосновенность, право на свободу.

Humenyuk Y. I. The content of the concept knowingly illegal detention of person

According to the restrictions of the rights and freedoms of man and citizen, detention is one of the most pre-trial restrictions, since its application is directly related to the restriction of human right to liberty and security of person. In order to ensure these rights criminal liability was established for abuse or ignorance of the law committed by officials in the course of their detection and investigation of crimes and in particular, for knowingly illegal detention.

Under the provision of Part 1 Art. 371 of the Criminal Code of Ukraine «Knowingly illegal detention» the notion of the issue under study is not only limited to detention of person in connection with a criminal offense. The most common ways of committing the crime under Part. 1, Art. 371 of the Criminal Code of Ukraine are the following: detention of person due to the lack of lawful ground; failure to comply with established procedural and criminal conditions for detention; flat violation of the procedural implementation of detention; detention for a period exceeding

the provided legal one. Detention of suspected person of committing a crime in the absence of lawful ground is the only kind of criminal procedural law violation by the fact of which, in practice, the criminal proceedings is initiated.

Key words: *detention, pre-trial restrictions, alibi, protocol, ground, delivery, right to security of person, right to liberty.*

Стаття надійшла 6 березня 2015 р.

УДК 343.9

Ю. В. Дорохіна

ДОКТРИНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ КОНЦЕПЦІЙ РОЗМЕЖУВАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКИХ І НЕНАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Проаналізовано здобутки науковців і на цій основі продовжено розробку понятійного апарату вчення про злочини проти власності. З'ясовано основні концепції та засади розмежування насильницьких і ненасильницьких злочинів проти власності. Зазначено, що розмежування злочинів проти власності на насильницькі і ненасильницькі є умовним, адже насильство належить до категорії оціночних понять: те, що в деяких випадках вважається насильством, в інших – ні. Особливої складності цьому питанню додає відсутність ustalених («об'єктивних») одиниць для вимірювання насильства.

Ключові слова: *насильство, злочини проти власності, спосіб учинення злочину, насильницький та ненасильницький злочин, насильницька поведінка.*

Постановка проблеми. Визначення способу вчинення злочину має важливе значення для кримінально-правової характеристики злочинного діяння. Способом його вчинення, як зазначав В. М. Кудрявцев, є сукупність прийомів, що використовуються злочинцем у реалізації своїх намірів [1, с. 110]. Кримінальний кодекс України передбачає насильство як основний спосіб учинення деяких злочинів проти власності: грабежі, розбої і вимагання – традиційно входять до насильницьких форм вилучення чужого майна [2, с. 245].

Безперечно, найбільшої значущості насильство набуває у періоди докорінних історичних перетворень, революційних коливань, зміщення традиційних соціальних устроїв, що супроводжуються зміною способів життя суспільств. Цей процес супроводжується різноманітними катаклізмами і кризовими явищами, загостренням конкурентної боротьби націй за виживання і панування на світовій